

Трудові семестри політехніків. До 50-річчя СБЗ

[Професор Ю. Сакара, професор В. Николаєнко]

#20-21 от 26.10.2011

За дорученням обласної державної адміністрації у Харкові створено робочу групу із викладачів і науковців університетів для підготовки до видання нарисів історії студентських будівельних загонів на Харківщині. Планується опублікувати їх до ювілею цього руху в червні 2013 року.

Харківське студентство зробило величезний внесок у розвиток молодіжного трудового руху, в зародження, формування та становлення студентських будівельних загонів. Вищі навчальні заклади міста мають значний досвід організації будзагонівського руху, серед яких найбільш вагомим він є у Харківському політехнічному інституті. Перші кроки у вивченні даної проблематики в НТУ «ХПІ» уже зроблені.

У 2010 році колектив вчених кафедри політичної історії за редакцією одного із авторів цієї публікації видав до 125-річчя університету книгу «Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», на сторінках якої багато уваги приділяється трудовому вихованню політехніків, висвітлюється значна діяльність ректорату, комсомольської і профспілкової організацій інституту з підготовки студентських загонів до трудової і суспільно-політичної роботи в період «третього семестру». За матеріалами цієї книги, інших джерел і підготовлений короткий історичний нарис про трудовий патріотизм студентів-політехніків.

Практика залучення студентської молоді до роботи на заводах, фабриках і в колгоспах під час канікул почалася в СРСР ще в далекі 20-ті роки ХХ ст. Перший трудовий семестр радянських студентів пройшов у 1924 році, коли ВЦСПС та Наркомат праці і освіти видали першу інструкцію про літню практику. Організацію праці студентів на промислових і сільськогосподарських підприємствах згідно з цим документом було доручено комсомольським організаціям вузів. Керівники приймаючих сторін і відповідні наркомати та відомства одночасно отримали наказ сприяти їм у цьому. В подальшому, з урахуванням юридичних вимог, пов'язаних із залученням до праці осіб, які навчаються (в тому числі неповнолітніх), освітні міністерства, Держкомітет праці і соціальних питань і інші відомства

СРСР видали цілу низку документів, які поставили цю працю в чітке правове поле. Головні напрямки, форми і засоби діяльності комсомольських і студентських профспілкових організацій Харківського технологічного інституту, які першими відгукнулися на заклик почати трудовий семестр, були орієнтовані на зміцнення зв'язків інституту з виробництвом, на підготовку студента «не тільки як вузького фахівця, але й як цілком політично, марксистсько і суспільно корисного робітника». Студенти, які проходили виробничу практику на промислових підприємствах, допомагали робітникам підвищувати свій культурно-технічний рівень, для чого організовували спеціальні технічні гуртки і курси. Студентам рекомендувалося під час проходження виробничої практики в селах розповідати місцевим мешканцям про мету соціалістичних перетворень, брати участь у сільськогосподарських роботах і організації колективних господарств.

Дуже популярною і широко розповсюдженою в 20-ті роки була так звана шефська робота. Викладачі і студенти ХТІ брали шефство над військовими частинами та деякими підприємствами Харкова, де організовували культурно-просвітницькі та інші заходи. У роки перших п'ятирічок студентство брало активну участь в індустріалізації країни та колективізації сільського господарства, ліквідації неписьменності і малописьменності, пропаганді наукових і політичних знань серед населення. У 1929 р. розгорнулося спорудження ХТЗ, на будівництві якого разом з трудящими міста самовіддано працювали студенти ХММІ, ХХТІ та ХЕТІ.* Коли у 1930 р. на Харківському державному електрозаводі виникли труднощі з виконанням термінових замовлень, студенти другого і третього курсів ХЕТІ, які мали необхідні для підприємства професії, стали до верстатів і працювали у другу зміну. У 1933–1934 рр. вони виконали великий обсяг робіт з налагодження енергопостачання Харкова. Студенти разом з викладачами читали лекції, проводили бесіди та консультації з технічних питань, допомагали в раціоналізаторській діяльності, організовували на заводах курси з підвищення технічної кваліфікації робітників і підготовки їх до вступу в інститути. Вузівські багатотиражки виходили під гаслами «Побудуємо зв'язки: професор – студент – робітник», «Озброїмо робітника технічними знаннями». Поширювалося шефство над підприємствами. У 1932 р. ХХТІ встановив зв'язки з колективом Горлівського азотно-тукового заводу. Студенти ХММІ, ХХТІ та ХЕТІ від'їжджали на ударні будови Магнітогорська, Кузнецька й інших міст Радянського Союзу.

Інститути шефствували і над селом, проводили там культурно-масові заходи, допомагали ремонтувати сільськогосподарську техніку, брали участь в організації і зміцненні колгоспів. У ХММІ був створений для цього спеціальний штаб. Протягом 1933 р. 1636 студентів і викладачів брали участь у ремонті тракторів, виконували інші замовлення, і завдяки їх підтримці підшефна Сахновщанська машинно-тракторна майстерня першою в області закінчила підготовку до весни. Пересувна лабораторія ХХТІ надавала кваліфіковану допомогу колгоспам у боротьбі зі шкідниками полів, обладнанні хат-лабораторій, підготовці лаборантів із колгоспників. ХЕТІ направляв до колгоспів механізаторів. Так, влітку 1933 р. 230 студентів працювали комбайнерами і штурвальними, 35 – організаторами електромолотьби, 902 – на інших роботах. Сахновщанський райком партії в жовтні 1933 р. повідомляв: «Завдяки ударній роботі товаришів студентів поля під цукровим буряком

очищені від бур'янів і приведені в порядок відповідно до вимог агрономії. Тепер з цих полів отримуємо врожаї по 120 центнерів з гектару».

Багато сил і енергії віддавали студенти зміцненню матеріальної бази інститутів: облаштовували нові лабораторії і кабінети, оформлювали різні навчальні стенди, будували учбові корпуси, студентське містечко – гуртожиток «Гігант».

Участь у пропаганді технічних знань, підвищенні кваліфікації й освіти робітників, а також у громадсько-корисній праці розширювала світогляд студентів, сприяла становленню їх як відданих Батьківщині спеціалістів, організаторів і керівників.

Значну роботу в інститутах проводили комсомольські організації. Так, у ХЕТІ секретар комсомольської організації студентка О. Староконь у короткий термін налагодила роботу вузівського комсомолу, що позитивно відбивалося і на навчанні, і на громадських справах. Комсомольські бригади ХЕТІ, які брали участь у відновленні народного господарства, виборювали звання кращих. Першій із таких бригад інституту до 25-річчя ЛКСМУ були вручені Гвардійський вимпел та грошова премія у розмірі 2000 крб. Відмінно працювали комсомольські бригади у середній школі № 89, на лісозаготівлях, у підсобному господарстві інституту, радгоспах, на відбудові ХЕМЗу та ХТЗ, благоустрої Центрального міського парку культури та відпочинку. Комсомольці брали шефство і над палатами військового госпіталю № 5976.

Значну увагу в інституті приділяли трудовому вихованню молоді, тим більше, що для цього існували об'єктивні підстави. На початку 50-х років економіка Радянського Союзу все ще перебувала у глибокій кризі. Особливо важка ситуація склалася в аграрному секторі. Недостатність капіталовкладень у сільське господарство, низький рівень механізації, недоліки колгоспної системи та безліч інших проблем викликали падіння рентабельності всієї галузі, спричинили стійкий дефіцит хлібу. Виникла необхідність закупівлі зерна за кордоном. У 1954 р. комсомольська організація ХПІ виступила з ініціативою: «Кожен комсомолец за рахунок своєї відпустки повинен відпрацювати 10 днів у колгоспах

Харківської області». Її підтримали інші вузи міста. 2200 політехніків одразу ж відгукнулися на заклик і в дні канікул допомагали 48 колгоспам області. У 1956 р. близько 8 тис. студентів, викладачів і співробітників інституту збирали разом із колгоспниками врожай на полях Херсонської області й близько 13 тис. – у Чугуївському та Харківському районах Харківської області. У 1958 р. 47 комсомольців ХПІ зібрали в колгоспах Харківщини врожай з площі 18 тис. га, заготовили 3500 т силосу й понад 600 т сіна. У вересні – жовтні 1957 р. 5320 студентів і 240 викладачів, аспірантів і співробітників інституту брали участь у жнивях в Луганській і Харківській областях.

Крім цього, студенти ХПІ надавали іншу допомогу жителям села. Комітет комсомолу ХПІ комплектував агіткультбригади, які прочитали в селах понад 100 лекцій на різноманітні політичні, культурно-просвітницькі, науково-технічні теми, дали 375 самодіяльних концертів. У радгосп «Дальній» Актюбінської області було відправлено подарунків на 30 тис. крб. і більш як 2 тис. екземплярів політичної, художньої та технічної літератури. Близько 3 тис. книжок вдалося зібрати для сільських бібліотек Харківської області.

Праця сотень студентів і викладачів була відзначена грамотами, цінними подарунками або грошовими преміями. Таким чином, у житті студентів з'явився III семестр – трудовий. Щорічно студенти II, III і частково IV курсів перший місяць навчального року присвячували праці на благо Батьківщини.

Однак ця добровільна студентська допомога виявилася недостатньою для подолання аграрної кризи в країні. На лютнево-березневому (1954 р.) пленумі ЦК КПРС була ухвалена програма партійно-державного керівництва країни на чолі з М. С. Хрущовим про початок освоєння цілинних і перелогових земель. До реалізації цієї програми були залучені величезні людські ресурси. Вже 22 лютого 1956 р. на цілину виїхала перша група української молоді – трактористи та комбайнери. А навесні 1956 р. ЦК ВЛКСМ офіційно звернувся до комсомольців і молоді країни із закликом допомогти зібрати багатий цілинний врожай. Студенти ХПІ жваво відгукнулися на нову ініціативу радянського уряду, вважаючи за необхідне зробити свій внесок у відбудову народного господарства, яке постраждало внаслідок Великої Вітчизняної війни.

Першими подали заяву про відправку на цілину студент Ж. Батюк, секретарі комсомольських бюро факультетів Ю. Стеценко, А. Грабченко, Д. Бенегга. У Кокчетавську область виїхало близько 700 студентів-комсомольців. Загін з 206 чоловік працював у радгоспі «Дружба». Майже 100 студентів стали копнильщиками, 4 – комбайнерами, 60 – помічниками комбайнерів, 8 – трактористами. Студенти В. Лісничий і М. Савицький на лафетних жатках скошували по 30 га на день, перевиконуючи денні норми.

Харківські політехніки, що працювали в зернорадгоспі «Дзержинський», виступили ініціаторами змагання між студентськими загонами й викликали на змагання загін московських студентів. У результаті студенти ХПІ завоювали перше місце серед представників 90 вузів, які працювали в Північно-Казахстанській області. Про самовіддану роботу студентів ХПІ газета «Правда» від 7 вересня 1956 р. писала: «Студенти Харківського політехнічного інституту після короткочасного навчання стали за штурвал комбайна, сіли за кермо трактора». Газета «Кокчетавская правда» від 14 вересня 1956 р. надрукувала подяку

харківським політехнікам від керівних органів Казахстану. 173 студенти ХПІ були нагороджені значками ЦК ВЛКСМ «За освоєння нових земель», 43 – грамотами ЦК комсомолу Казахстану, 73 – грамотами обкому комсомолу. Багато студентів отримали цінні подарунки та премії. Кращого майстра зі збирання цілинного врожаю студента А. Рославцева Президія Верховної Ради СРСР нагородила медаллю «За трудову доблесть». Чергова велика хвиля в освоєнні цілинних земель для студентів ХПІ припала на 1958 р. Деякі з них їхали разом із батьками. Так, студент В. Бортовой став членом штабу цілинного загону ХПІ, а його батько В. Т. Бортовой приєднався до штабу цілинного загону Харківського сільськогосподарського інституту. Разом із батьком на цілині працював і студент В. Зубар.

За спогадами професора В. Клепікова, який у студентські роки за комсомольською путівкою поїхав до Північно-Казахстанської області, умови життя й праці цілинників були далеко не комфортними. Добиралися в товарних вагонах з дерев'яними нарами, жили в армійських наметах із залізними пічками-«буржуйками», що не рятували від суворих морозів, навіть волосся примерзало до брезенту наметів. Працювали на будівництві зернопункту, спочатку простими землекопами (копали величезні ями під бункери перевертачів автомашин), потім – у складі будівельно-монтажного управління, яке монтувало устаткування зернопункту, лінії електропередач, транспортери, віялки, сушильно-очисні установки. Протягом «трудового семестру» студенти встигали оволодіти спеціальними навичками – працювати зі зваркою, бетонувати фундаменти під устаткування, тягнути транспортні стрічки, з'єднувати металоконструкції. Крім того, молодь підвищувала власну робочу кваліфікацію, і, починаючи, як правило, працювати різноробочими, вони поверталися до Харкова спеціалістами з відповідними кваліфікаційними розрядами. Все це мало велике значення для подальшої професійної діяльності випускників інституту.

У змаганні харківських вузів, студенти яких працювали на цілині, трудовий загін студентів ХПІ посів I місце і був нагороджений Почесним прапором Північно-Казахстанського обкому комсомолу. ЦК ВЛКСМ присудив ХПІ I місце у змаганні вузів країни, а 5-м комсомольцям-політехнікам були вручені медалі «За освоєння цілинних земель». Серед них були А. Шеховцов, В. Хаустов, А. Грабченко.

Внесок студентів інституту в освоєння цілини з часом не втратив свого значення, і в наші дні

їх трудові досягнення пам'ятають та дуже високо оцінюють. Так, 24 жовтня 2006 р. завідувач кафедри «Автоматизовані електромеханічні системи», Заслужений діяч науки і техніки, професор В. Клепиков був запрошений до Харківської облдержадміністрації, де за дорученням президента Казахстану Н. Назарбаєва одержав урядову нагороду цієї держави – медаль «50 років цілини».

З цілиною пов'язана й ще одна подія в історії інституту. «Ми на цілині» – таку назву отримав перший документальний фільм першої в Україні студентської аматорської кіностудії «ХПІ – фільм». Ця стрічка потрапила на всесоюзний екран, бо вперше розповіла про роботу цілинних студентських загонів. Вона була відзначена багатьма нагородами й до сьогодні використовується на телебаченні в різноманітних ретроспективних показах.

Ударно працювали студенти і на промислових підприємствах Харкова. У 1957 р. 400 комсомольців інституту виготовили на цегельних заводах міста 4,5 млн. штук цегли та 1,5 млн. штук метлахської плитки. За самовіддану працю на підприємствах будівельних матеріалів ЦК ЛКСМУ нагородив грамотами велику групу комсомольців ХПІ.

У 50-ті рр. комсомольська організація інституту допомагала заводам у будівництві житла. Було зібрано значну суму коштів до так званої «комсомольської скарбнички» за рахунок економії при проведенні студентських «недільників», під час яких студенти висадили 5 тисяч дерев у парку ім. Горького і на території інституту, будували спортивні споруди.

Значну увагу приділяли трудовому вихованню студентської молоді. В інституті велася ретельна підготовка до кожного трудового семестру. Третім трудовим семестром студенти любовно називали період літніх канікул. Для ХПІ стало доброю традицією направляти ударні будівельні загони у різні куточки країни. У 60–70-ті роки харківські політехніки зробили свій вагомий внесок у будови Сибіру, Середньої Азії, Центрально-Чорноземного району, в освоєння цілинних земель, розвиток сільськогосподарського виробництва Херсонської, Миколаївської, Полтавської, Харківської та інших областей.

У 1963 р. студентські будівельні загони працювали на цілинних землях, Зміївській ДРЕС, Балаклійському цементному заводі, будівництві спортивно-оздоровчих таборів ХПІ. План роботи було виконано на 160 %. Для населення студенти прочитали 18 лекцій, дали чотири концерти художньої самодіяльності, провели 14 «недільників».

Як ставилися політехніки до трудового семестру, демонструє один із мітингів, який описує відомий «першобудівник» СБЗ початку 60-х, учасник цілинних і сибірських будівництв Геннадій Салов. «...Йшов мітинг студентів Харківського політехнічного інституту, присвячений черговому формуванню студентських будівельних загонів. Він був організований з ініціативи Комітету комсомолу інституту, який об'єднував більше 22 тисяч комсомольців.

Трибуна була установа на поблизу каменя на честь закладення пам'ятника В. І. Леніну, ім'я якого носить інститут, орденом якого був нагороджений за підготовку десятків тисяч висококласних спеціалістів. З року в рік студенти заробляли гроші на встановлення цього пам'ятника, поповнюючи спеціально заснований для цього фонд.

На трибуні – перший секретар Комітету комсомолу інституту Володя Дуравкін. «Товариші!, – розлітався його дзвінкий голос серед сірих громад корпусів політехнічного, вирвавшись на

волю з чорних тумб динаміків-підсилювачів. – Мов паростки злаків до весняного сонця тягнуться до цілинних просторів студентські думки. І ось уже п'яте літо весняними струмками на цю площу стікаються студентські загони нашого інституту, щоб сформованими ешелонами вирушити в найближчому майбутньому в Кустанайські степи, в Тюменську тайгу».

В. Дуравкін оглянув море голів і, напруживши голос, продовжував: «Починається третій трудовий семестр. У цьому році на цілину відправляється загін чисельністю більше 600 чоловік. Ось уже три роки ми приїздимо на цілину і від'їжджаємо по закінченню третього семестру. Але ми – не гості на цілині. Цілина стала символом творення для багатьох із нас. Вона ввійшла в наше життя надовго, а може, і назавжди.

Цілина – планета дружби. Цього літа ми будемо пліч-о-пліч працювати з друзями з Болгарії, Угорщини, Польщі, Чехословаччини, Куби, з країн Азії, Африки і Латинської Америки. Вперше поїде на цілину інтернаціональний загін від електроенергетичного факультету. Ми так його і назвали: «Інтернаціонал!»

Дуравкін на якусь мить замовк, вдивляючись в обличчя студентів, які стояли напроти трибуни, і затиснувши в правій руці давно не потрібний текст виступу, продовжував: «В будинках культури і клубах, на польових станах механізаторів, на степових косовищах ми розгорнемо активну роботу агітаторів, лекторів, покажемо виступи колективів художньої самодіяльності, організуємо консультативні пункти юристів та інших спеціалістів. У багатьох загонах вже готуються до відкриття тимчасових піонерських таборів-супутників. Це новий напрямок роботи загону для нашого інституту, але попередні результати говорять, що і ця робота нам по-плечу.

З перших же днів нашої роботи на планеті Цілина ми розгорнемо боротьбу за кращий загін у районі, в області, за перше місце в соціалістичному змаганні.

Дорогі друзі! Нехай же перша цеглина, покладена вашими руками в першу новобудову, стане нарижним каменем у справі успішного освоєння студентської цілини.

Я бажаю всім учасникам третього семестру успішної підготовки, високих показників у роботі, звершення всіх планів, які ми накреслили!»

Справжньою школою життєвого досвіду, мужності, громадянської відповідальності, дружби, вміння керувати, організовувати важливу справу і вирішувати найскладніші питання будівництва і виховання, школою підготовки лідерів студентської молоді стали будівельні загони, створювані на засадах Єдиного Статуту загальносоюзного будівельного загону СРСР. У 1963 році на цілину виїхав перший такий студентський будівельний загін Харкова, основну частину якого склали студенти-політехніки. За видатні досягнення у змаганні з іншими студентськими загонами харків'янам було вручено прапор переможця, а командир – заступник секретаря комітету комсомолу В. Б. Клепиков – був нагороджений медаллю «За освоєння цілинних земель». Високу оцінку роботі студентів давали керівники місцевих органів, де працювали харківські політехніки. Так, директор цілинного радгоспу «Ключовий» про працю студентів-цілинників писав: «Ми вперше зустрічаємо таких активних студентів. Були у нас раніш представники Тимірязівки, інших вузів. Але харківські політехніки якісь особливі. Вони працюють без втоми по 10–12 годин, ніколи не відмовляються від

«недільників», завжди відгукуються на наше прохання про допомогу, наприклад, оформити клуб, знаходять спільну мову з радгоспною молоддю».

Високу оцінку своєї праці отримали політехніки у трудовому семестрі 1965 року. Медаллю «За освоєння цілинних земель» були нагороджені 22 чоловіки, комсомольська організація занесена у «Книгу пошани» ЦК ВЛКСМ – «Комсомол у трудових справах семестру».

У 1966 році в Москві у Кремлівському палаці з'їздів відбувся перший Всесоюзний зліт СБЗ, де був прийнятий єдиний для всіх загонів Статут, а в 1969 році створено Центральний штаб СБЗ. Це значно посилило студентський трудовий рух.

У 1973–1975 рр. у студентських загонах працювало 5670 політехніків, ними освоєно 20 млн. карб. капіталовкладень. Разом з вітчизняними студентами працювали 85 студентів – громадян зарубіжних країн, які навчалися в ХПІ. Вони працювали на ХТЗ, на Московському заводі малолітражних автомобілів, на електрифікації селищ Харківської області, в Чехословаччині, НДР, УНР, в інституті на будівництві студентських гуртожитків, висотного навчального корпусу. Руками політехніків побудовані школи, дороги, житлові будинки, промислові об'єкти, тваринницькі ферми у колгоспах і радгоспах. «Де пройшли хлопці й дівчата у формі бійців студентських будівельних загонів з емблемою ХПІ, виростили нові вулиці, клуби, будинки побуту, тваринницькі приміщення, – писав у газеті нашого вузу «Ленінські кадри» (нині «Політехнік») комісар районного штабу загону «Буревісник» Ю. Сакара. – Особливо дорогі місця і люди, яким зробив щось хороше, тому й тягне, мабуть, з першим вітром весни нас сюди, на схід, де далеко в степу видно дахи будинків з літерами і цифрами: 1965 – ХПІ, 1967 – ХПІ, 1970 – ХПІ».

У роки десятої п'ятирічки в студентських загонах працювало 8500 чоловік, у тому числі: за межами Харківської області – 3200, в області – 5300, на об'єктах інституту – 1220 чоловік. Ними було освоєно 31,8 млн. карб. капіталовкладень. Студенти прочитали населенню 16200 лекцій, дали 1500 концертів художньої самодіяльності. Все це спрямоване на виховання молодих політехівців у кращих традиціях університету. Важливу роль у житті студентської молоді відігравав третій трудовий семестр, в якому вирішальна роль належала студентським будівельним загонам. Географія їх діяльності в другій половині 80-х років була досить широкою, охоплювала значну територію тодішнього Радянського Союзу.

Влітку 1986 року політехніки проводили свій трудовий семестр в заражених зонах Чорнобиля, ще не здогадуючись про трагічні наслідки цієї, як виявилось пізніше, глобальної екологічної катастрофи. 31 боєць загону «Дзержинець» працював у селі Луб'янкове Бородянського району Київської області. Бійці-добровольці загону, який очолювали командир А. Локтіонов і комісар О. Жарков, працюючи в нелегких умовах, зводили будинки на вулицях з символічними назвами – Харківська, Дружби, Будівельників – і освоїли понад 90 тис. карбованців (замість 54 тис. за угодою). В дезактивації ЧАЕС в Чорнобильському районі брали участь випускники інституту 1986 року, серед яких Д. Рудкевич, І. Вайнблат, А. Русинов, О. Кононов (О факультет), Г. Бурячок, С. Чаплигін (Н факультет), В. Пивоваров, А. Зезюлін, В. Донської (ХМ факультет) та багато інших. Заслугує уваги і такий факт. Влітку 1986 року 7 студентських загонів ХПІ разом зі студзагонами з інших харківських вузів будували житло для евакуйованих з Чорнобильської зони. Бійці загону ХПІ «Гренада»

побудували в Ірпені 4 садиби.

Влітку 1987 року 37 студентських загонів повернулися з трудового семестру з Нового Уренгоя, Комі АРСР, Кустанайської, Ворошиловградської, Херсонської та Сумської областей. Крім того, було створено і працювало 38 науково-виробничих, 13 ремонтних загонів. 4 будзагони працювали в Польщі, Угорщині та Німеччині. В 1988 році в ХПІ було сформовано 35 студентських будзагонів, 17 загонів провідників, два загони «Автомобіліст», по одному – «Локомотив» і «Хіммашівець». Окрім того, для роботи з дітьми в період літнього відпочинку було організовано три загони вожатих. Всього протягом трудового семестру діяло 48 науково-виробничих загонів, з них 18 працювало на народногосподарських об'єктах за межами інституту. Ремонтні загони виконали роботи загальною вартістю понад 55 тис. карбованців. Всього в означеному році в будзагонах брало участь більше 780 бійців-політехівців.

Виходячи з нових економічних умов, викликаних переходом до ринкових відносин, у травні 1989 року спільним рішенням комітету комсомолу та обласного штабу студентських загонів у ХПІ був створений госпрозрахунковий штаб трудових об'єднань молоді, очолюваний К. Карапетяном, із самостійним юридичним статусом, балансом і розрахунковим рахунком. Головним його завданням стало сприяння працевлаштуванню молоді. Штаб займався організацією роботи загонів (бригад) протягом усього навчального року. Влітку діяло 26 студентських будівельних загонів, 13 загонів провідників, які працювали в різних куточках країни: вісім загонів у Кустанайській області; п'ять – у Тюменській, 3 – в Красноярському краї, два – в Львівській області та по одному в Сумській області й у Вірменії. Шість загонів працювало в Харкові та області. Один із загонів провідників працював на міжнародних лініях (Німеччина та Польща). Будівельниками було освоєно 11 млн. 855 тис. крб.

капіталовкладень. Серед СБЗ відзначилися загони «Альтаір» (командир А. Загорулько), «Зепюр» (командир О. Манукян), «Горизонт» (командир Д. Коц), «Україна» (командир А. Назаров), «Електрон» (командир А. Ранус), «Сплав» (командир А. Яхонтов). У той же час стала помітною тенденція скорочення чисельності СБЗ, викликана скасуванням літніх відробітків і початком занять з 1 вересня.

У середині 90-х років діяльність студентських будівельних загонів припинилася у зв'язку із загостренням економічної ситуації в країні і неможливістю фінансування. Їх діяльність почала відновлюватися в 1999 році. Після проголошення незалежності України в суспільному житті склалися об'єктивні передумови для активізації ролі сучасної молоді. Вона чуйно реагує на всі зміни, що відбуваються в країні.

Все більше молодих людей прагне отримати якісну професійну освіту, що дозволяє гідно позиціонуватися на ринку праці, мати реальну можливість професійного росту в обраній сфері діяльності, брати активну участь в економічному і політичному житті. Продовжує зростати потреба держави і громадянського суспільства, що формується, не тільки в освічених фахівцях, а й у громадянах, істинних патріотах, вихованих у кращих традиціях нашої Вітчизни.

Разом з цим у державі чимало молодіжних проблем: падіння моралі, духовності та соціальної активності молоді, глибока економічна криза, безробіття, величезні труднощі на

шляху повноцінної реалізації молодими людьми свого інтелектуального та професійного потенціалів. У подоланні цих та багатьох інших проблем величезну допомогу може надати відродження молодіжного руху студентських будівельних загонів. Ініціатором даного процесу виступила Російська Федерація. З 2000 р. почалося відродження будівельних загонів і в Україні. Одними з перших у Харкові до цієї практики повернулися в Національному аерокосмічному університеті ім. Н. Є. Жуковського (ХАІ). Студентські будзагони почали відроджуватися в Київському національному університеті ім. Т. Г. Шевченка. В листі № 4.2-17/1450 від 03.07.07 р. «Про основні завдання вищих навчальних закладів України на 2007/2008 навч. рік» Міністр освіти і науки України С. М. Ніколаєнко говорив: «Необхідно також відродити та адаптувати до нових умов рух студентських будівельних загонів і ширше залучати їх на умовах госпрозрахунку до благоустрою території, ремонту гуртожитків, аудиторій та приміщень вищих навчальних закладів».

Харківський обласний центр зайнятості (ХОЦЗ) з 2010 р. повернувся до практики трудових студзагонів, розробивши програму працевлаштування студентів на період літніх канікул. У ній систематизовані пропозиції роботодавців для студентів, є інформація про вакансії також у Запорізькій, Одеській і Херсонській областях. Робота ця ведеться в рамках виконання Указу президента України «Про деякі заходи сприяння вирішенню актуальних питань молоді» та державної цільової програми «Молодь України. 2009–2015 рр.». Інформацію про потреби роботодавців у сезонній робочій силі (в тому числі з наданням житла) ХОЦЗ надсилає до вузів міста.

Сьогодні в трудових семестрах активно бере участь студентська молодь Донецька, Луганська, Львівщини, Кримської АР.

Безумовно, в наші дні ідеологія діяльності будзагонів докорінно змінилася, але вони, як і раніше, можуть взяти на себе функцію економічної соціалізації, повернути молодь у базисні виробничі відносини. Трудові загони сьогодні – це альтернатива споживчого ставлення до життя. Унікаючи кричущих гасел і закликів, пояснюючи потрібність і важливість роботи, зацікавлюючи матеріально, можна ефективно стимулювати інтерес сучасних студентів до трудової діяльності, максимально підвищити їх активність. Молоді буде надана можливість не тільки отримати додатковий заробіток, а й чітко усвідомити своє місце в житті суспільства і країни.

Професор Ю. Сакара, проректор, колишній комісар СБЗ «Буревісник», професор В. Ніколаєнко, завідувач кафедри політичної історії

* У грудні 1929 р. Харківський технологічний інститут був перейменований у політехнічний інститут (ХПІ). Весною 1930 р. він перейшов під порядкування ВРНГ СРСР і того ж року був реорганізований. На базі механічного факультету виник Механіко-машинобудівний інститут (ХММІ), хімічний факультет став основою Хіміко-технологічного інституту (ХХТІ), на базі електротехнічного факультету створювався електротехнічний інститут (ХЕТІ). Після війни, 7 вересня 1949 р., Рада Міністрів СРСР ухвалила рішення про відбудову Харківського політехнічного інституту, а наказом міністра вищої освіти СРСР в ід 16 вересня 1949 р. ХПІ відновлювався шляхом об'єднання цих інститутів.